

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGÔ THỊ THU HẢI

PHÉP SO SÁNH TRONG DANH NGÔN
VIỆT NAM

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ HỌC

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGÔ THỊ THU HẢI

PHÉP SO SÁNH TRONG DANH NGÔN
VIỆT NAM

Chuyên ngành: Ngôn ngữ học

Mã số: 60.22.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS - TS. Đào Thị Vân

THÁI NGUYÊN, NĂM 2012

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình hoàn thành luận văn tốt nghiệp Thạc sỹ, em đã được sự chỉ bảo và giúp đỡ tận tình của các thầy cô giáo.

Qua đây, em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới PGS.TS Đào Thị Vân - Người đã hướng dẫn em trong suốt quá trình làm luận văn vừa qua.

Em xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ và tạo điều kiện của thầy, cô giáo trong Viện ngôn ngữ, các thầy cô giáo trong khoa Ngữ Văn và khoa sau Đại học - Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên.

Cuối cùng, em xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo đã đọc và chỉ ra những thành công và hạn chế của luận văn tốt nghiệp này.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2012

Học viên: Ngô Thị Thu Hải

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực và chưa có ai công bố trong một công trình nghiên cứu nào khác.

Tác giả

Ngô Thị Thu Hải

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ	
Lời cảm ơn	
Lời cam đoan	
Mục lục.....	i
Danh mục các bảng	iii
MỞ ĐẦU	1
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN.....	10
1.1. Khái quát về danh ngôn.....	10
1.1.1. Định nghĩa danh ngôn.....	10
1.1.2. Vấn đề phân loại các câu danh ngôn.....	11
1.2. Khái quát về phép so sánh và cấu trúc so sánh.....	12
1.2.1. Một số định nghĩa về “so sánh” và “phép so sánh”.....	12
1.2.2. Phân biệt so sánh luận lí và so sánh tu từ	15
1.2.3. Cấu trúc so sánh	17
1.3. Khái quát về văn hóa, sơ lược về văn hóa Việt Nam thể hiện trong danh ngôn Việt Nam.....	25
1.3.1. Khái quát về văn hoá.....	25
1.3.2. Sơ lược về văn hoá Việt Nam thể hiện trong danh ngôn Việt Nam	30
1.4. Tiêu kết	31
Chương 2. KẾT QUẢ KHẢO SÁT VÀ PHÂN LOẠI PHÉP SO SÁNH TRONG DANH NGÔN VIỆT NAM.....	33
2.1. Số liệu khảo sát và phân loại khái quát phép so sánh trong danh ngôn Việt Nam.....	33
2.1.1. Số liệu khảo sát	33
2.1.2. Phân loại khái quát phép so sánh trong danh ngôn Việt Nam.....	33

2.2. Các kiểu so sánh trong danh ngôn Việt Nam được phân loại theo cấu trúc ...	42
2.2.1. Nhận xét chung	42
2.2.2. Miêu tả các kiểu cấu trúc so sánh trong danh ngôn Việt Nam	43
2.3. Các tiêu loại phép so sánh được phân theo nội dung ngữ nghĩa.....	80
2.3.1. Phép so sánh có đối tượng được so sánh nói về người, đối tượng so sánh không nói về người	80
2.3.2. Phép so sánh có đối tượng được so sánh và đối tượng so sánh đều nói về con người.....	82
2.3.3. Phép so sánh có đối tượng được so sánh và đối tượng so sánh đều không nói về con người.....	83
2.3.4. Phép so sánh có đối tượng được so sánh không nói về người, đối tượng so sánh nói về người.....	84
2.4. Tiểu kết	85
Chương 3. PHÉP SO SÁNH TRONG DANH NGÔN VIỆT NAM VỚI VIỆC LƯU GIỮ TRI THỨC VĂN HÓA	87
3.1. Nhận xét chung về vai trò của phép so sánh trong danh ngôn Việt Nam với việc lưu giữ tri thức văn hóa dân tộc	87
3.2. Một số tri thức văn hóa dân tộc được lưu giữ qua phép so sánh trong danh ngôn việt nam.....	88
3.2.1. Tri thức văn hóa về thực vật	88
3.2.2. Tri thức văn hóa về động vật	94
3.2.3. Tri thức về văn hóa ẩm thực	101
3.2.4. Tri thức văn hóa về tôn giáo, tín ngưỡng.....	103
3.2.5. Tri thức văn hóa về quan niệm tình yêu, hôn nhân, hạnh phúc gia đình.....	105
KẾT LUẬN	114
TÀI LIỆU THAM KHẢO	

DANH MỤC CÁC BẢNG

	<i>Trang</i>
Bảng 2.1: Bảng tổng kết so sánh luận lí và so sánh tu từ trong danh ngôn Việt Nam.....	35
Bảng 2.2: Bảng tổng kết các tiểu loại so sánh đồng nhất trong danh ngôn Việt Nam.....	38
Bảng 2.3: Bảng tổng kết các tiểu loại so sánh dị biệt trong danh ngôn Việt Nam	41
Bảng 2.4: Bảng tổng kết các kiểu cấu trúc so sánh trong danh ngôn Việt Nam	43
Bảng 2.5: Bảng tổng kết các tiểu loại thành tố A trong phép so sánh sử dụng trong danh ngôn Việt Nam	64
Bảng 2.6: Bảng tổng kết các tiểu loại thành tố A trong cấu trúc so sánh sử dụng trong danh ngôn Việt Nam	64
Bảng 2.7: Bảng tổng kết các tiểu loại thành tố t trong phép so sánh sử dụng trong danh ngôn Việt Nam	69
Bảng 2.8: Bảng tổng kết từ ngữ chỉ phương diện so sánh trong danh ngôn Việt Nam.....	69
Bảng 2.9: Bảng tổng kết các từ ngữ biểu thị quan hệ so sánh trong danh ngôn Việt Nam.....	70
Bảng 2.10: Bảng tổng kết các tiểu loại của thành tố B trong phép so sánh dùng trong danh ngôn Việt Nam	79
Bảng 2.11: Bảng tổng kết các tiểu loại của thành tố B trong phép so sánh dùng trong danh ngôn Việt Nam	79
Bảng 2.12: Bảng tổng kết các tiểu loại so sánh trong danh ngôn Việt Nam được phân loại theo nội dung A và B.....	85

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. So sánh là một thao tác được sử dụng rộng rãi, phổ biến trong cuộc sống hàng ngày nói chung, trong văn chương nghệ thuật nói riêng. Để nhận thức thế giới khách quan, để nắm được bản chất quy luật của các sự vật hiện tượng muôn màu muôn vẻ của cuộc sống, con người thường sử dụng thao tác này.

Trong sáng tạo nghệ thuật, so sánh là thủ pháp hết sức quen thuộc, được sử dụng thường xuyên. Đây là một biện pháp nghệ thuật độc đáo, đặc sắc. Nhờ phép so sánh, người viết có thể gợi ra những hình ảnh cụ thể, những cảm xúc thâm mỹ lành mạnh, đẹp đẽ cho người đọc, người nghe. So sánh được coi là một trong những phương thức tạo hình gợi cảm hiệu quả nhất, có tác dụng lớn trong việc tái hiện đời sống, hình thành và phát triển trí tưởng tượng, óc quan sát và khả năng nhận xét đánh giá của con người. Mặt khác nó còn làm cho tâm hồn và trí tuệ của con người thêm phong phú, giúp con người cảm nhận văn học và cuộc sống một cách tinh tế hơn. Nghiên cứu về phương thức so sánh sẽ giúp chúng ta có nhận thức sâu sắc hơn về vai trò và giá trị của biện pháp này đối với việc cấu thành và biểu đạt ngôn ngữ nói chung, văn học nghệ thuật nói riêng.

1.2. Đời sống vật chất và tinh thần của nhân loại được lưu giữ dưới nhiều hình thức. Một trong số những hình thức ấy là các lời danh ngôn. Theo *Từ điển tiếng Việt*, (Nxb Từ điển bách khoa, Viện Ngôn ngữ học, tái bản năm 2010 ; Hoàng Phê chủ biên) thì “*Danh ngôn là những lời nói hay được người đời truyền tụng*” [36,218]. Danh ngôn có thể khuyết danh hoặc có tên tác giả. Các lời danh ngôn chứa đựng những bài học kinh nghiệm quý báu, những lời khuyên hữu ích, những tri thức hiểu biết, ứng xử xã hội sâu rộng trên tất cả các lĩnh vực của đời sống: kinh tế, chính trị xã hội, khoa học, nghệ thuật... Việc nghiên cứu danh ngôn thế giới nói chung, danh ngôn Việt Nam nói riêng là một công việc không hề đơn giản nhưng lại hết sức thú vị.

1.3. Người đọc thường biết đến danh ngôn với tư cách là “*những câu nói hay, có ý nghĩa được người đời truyền tụng*” [36,218], có tác giả hoặc khuyết danh. Tuy nhiên, hiếm có ai đi sâu vào tìm tòi nghiên cứu cách thức sử dụng từ ngữ, giá trị của các biện pháp tu từ mà cụ thể là phép so sánh trong danh ngôn. Đây là một vấn đề khá mới mẻ đối với nhiều bạn đọc. Việc lựa chọn nghiên cứu “*phép so sánh trong danh ngôn của Việt Nam*” là một việc làm cần thiết, phù hợp với nhu cầu hiểu biết, cần khám phá sâu hơn về danh ngôn của độc giả.

Vì những lí do trên nên trong luận văn này, chúng tôi đã mạnh dạn tìm hiểu về: **Phép so sánh trong danh ngôn Việt Nam.**

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Tình hình nghiên cứu danh ngôn nói chung và nghiên cứu danh ngôn Việt Nam nói riêng

2.1.1. Tình hình nghiên cứu danh ngôn nói chung

Với những bài học sâu sắc và ý nghĩa thiết thực, đã từ lâu danh ngôn trở thành món ăn mang đến cho nhân loại những hương vị độc đáo, mới mẻ. Mỗi lời danh ngôn vừa như một trải nghiệm, lại vừa như một phát hiện lý thú, sáng tạo của con người về công việc, kinh nghiệm sống, quan niệm tình yêu, hôn nhân, hạnh phúc, gia đình... Hiện nay, có không ít những công trình biên soạn, sưu tầm các câu danh ngôn: *Danh ngôn thế giới đông tây kim cổ* (Biên soạn, biên dịch, sưu tầm, khảo cứu: Trần Tất Lạnh, Hoàng Điệp, Hà Quang Năng, Nxb Văn hóa thông tin, 2004); *Danh ngôn thế giới* (Biên soạn: Ngọc Khuê, Nxb Trẻ, 2001); *3500 câu danh ngôn nổi tiếng thế giới* (Trần Mạnh Thường tuyển chọn, Nxb Văn hóa thông tin, 1996); *Danh ngôn cổ điển*; *Danh ngôn hiện đại* (Tri thức Việt biên soạn, Nxb Lao động, 2010); *Sổ tay danh ngôn* (Nguyễn Huy Giới sưu tầm, biên soạn, Nxb Lao động Xã hội, 2006); *Danh ngôn Trung Hoa* (Nguyễn Hữu Trọng biên dịch, Nxb Đồng Nai, 1996);

Danh ngôn tình yêu (Vũ Tiên Quỳnh tuyển chọn, giới thiệu, Nxb Văn nghệ Thành phố Hồ Chí Minh, 2000); *Tây phương xử thế* (Kiều Văn biên soạn - Tái bản lần thứ 1, có sửa chữa, bổ sung, Nxb. Đồng Nai, 2003); *Danh ngôn thế giới tình bạn - tình yêu* (Trường Tân, Trường Khang sưu tầm, tuyển chọn, Nxb Văn hoá Thông tin, 2004)...

Có thể nói, các công trình nghiên cứu đã sưu tầm, biên soạn và khảo cứu một số lượng khổng lồ lời danh ngôn của nhân loại, được đúc rút từ nhiều nguồn tư liệu khác nhau trên thế giới. Hệ thống những lời danh ngôn ấy dung nạp từ những câu nói nổi tiếng của các nhân vật tiêu biểu trong lịch sử loài người cho đến những câu thành ngữ, tục ngữ, ngạn ngữ, cách ngôn, châm ngôn, cổ ngôn... tạo nên các chủ đề danh ngôn đa dạng và phong phú, trở thành nguồn tư liệu quý báu và vô giá cho hậu thế.

2.1.2. Tình hình nghiên cứu danh ngôn Việt Nam

Cũng như các quốc gia khác trên thế giới, Việt Nam là một quốc gia có nền văn hóa, văn học mang đậm dấu ấn dân tộc. Có thể nói những lời danh ngôn Việt Nam chính là cái hồn, là thần thái của con người nơi đây, bởi chúng được hoài thai, sinh ra và nuôi dưỡng trong lòng dải đất hình chữ S. Danh ngôn Việt Nam không chỉ là những câu nói hay của các danh nhân người Việt, mà còn là các câu tục ngữ, ca dao sâu sắc do cha ông từ xưa truyền đời để lại. Biên soạn sưu tầm các lời danh ngôn này có các công trình tiêu biểu: *Từ điển danh ngôn: Thế giới và Việt Nam* (Nguyễn Nhật Hoài, Vũ Tiên Quỳnh, Nxb Phương Đông, 2006); *Danh ngôn Hồ Chí Minh* (Sưu tầm và biên soạn: Trí Thắng, Kim Dung, Nxb Văn hoá Thông tin, 2000); *Danh ngôn Đông - Tây: Pháp - Việt* (Biên soạn: Vương Trung Hiếu, Trần Đức Tuấn, Nxb Đà Nẵng, 1994); *Tục ngữ Anh - Pháp - Việt* (Lê Ngọc Tú, Nxb Khoa học xã hội, 1996); *Danh ngôn tình yêu hôn nhân gia đình: Việt - Anh - Pháp* (Vương Trung Hiếu, Nxb Đồng Nai, 1998); *Lời non nước: Danh ngôn Chủ tịch Hồ*